

mulighed for at sige fra over for aktiviteter, hun ikke var tryk ved. Bogen indeholder også en diskussion af problemet om den manglende kontrol af de uformelle ledere. Specielt i forbindelse med anvendelsen af ikke-vold diskuteres kvindefællesskabets særlige muligheder, men det kunne have været interessant at få belyst, om også de andre arbejdsformer var kønsspecifikke. Er kvinders politiske adfærd forskellig fra mænds? Er ledelsesformen en anden og de sociale relationer anerkendes?

Som en, der selv arbejder med kvantitative data om politisk deltagelse og sociale bevægelser, finder jeg det utrolig vigtigt, at der foretages denne type af kvalitative undersøgelser af enkelte bevægelser og enkelte aktioner. De to typer af undersøgelser supplerer hinanden på en hensigtsmæssig måde. De kvantitative undersøgelser kan fortælle os noget om forskellige egenskabers udbredelse og fordeling i befolkningen, mens de kvalitative undersøgelser giver os forståelse for den meningssammenhæng, som de forskellige handlinger indgår i. *Ulydige kvinders magt* giver os således en god forståelse for sammenhængen i de arbejdsformer og aktioner, der karakteriserer dele af fredsbevægelsen.

Derimod tror jeg ikke det er rigtigt, når Ann-Dorte Christensen skildrer forskellen mellem de to undersøgelsesmetoder således, at de kvantitative undersøgelser er hypotesetestende, mens de kvalitative undersøgelser er hypoteseudviklende. Dette gælder ikke engang som en overordnet tendens. En kvalitativ undersøgelse som denne analyse af Ravnstruplejren kan opfattes som en »case-study«, der indgår i den stadige efterprøvning af eksisterende teorier og i en stadig videreudvikling af de samme teorier. Det samme gælder for alle kvantitative undersøgelser. Nogle gange og i et vist omfang vil der være tale om hypotesetestning, men som regel vil den væsentligste opgave bestå i at udvide og videreudvikle vores få og ufuldstændige teorier om samfundsmæssige forhold. Gode empiriske undersøgelser udfordrer vores fordomme, om hvordan verden er indrettet, og kan dermed bevirke, at vores teoretiske erkendelse udvides. Men dette gælder både kvantitative og kvalitative undersøgelser.

Lise Tøgeby
Institut for Statskundskab

Michael Clarke and Brian White (eds.), *Understanding Foreign Policy. The Foreign Policy Systems Approach*, Aldershot: Edward Elgar Publishing, 1989, 222 s., £ 25.

Understanding Foreign Policy er en ny, opdateret og udvidet udgave af en bog publiceret af de samme forfattere og med samme titel i 1981. Alle bidragydere er ansat ved engelske provinsuniversiteter eller læreanstalter, og det understreges i udgiverens forord, at bogen er resultatet af en fælles indsats, idet de enkelte afsnit er udarbejdet efter, at de forskellige forfattere har kommenteret og diskuteret hinandens udkast. Formålet med bogen angives som i læseværdig og tilgængelig form

mulighed for at sige fra over for aktiviteter, hun ikke var tryk ved. Bogen indeholder også en diskussion af problemet om den manglende kontrol af de uformelle ledere. Specielt i forbindelse med anvendelsen af ikke-vold diskuteres kvindefællesskabets særlige muligheder, men det kunne have været interessant at få belyst, om også de andre arbejdsformer var kønsspecifikke. Er kvinders politiske adfærd forskellig fra mænds? Er ledelsesformen en anden og de sociale relationer anerkendes?

Som en, der selv arbejder med kvantitative data om politisk deltagelse og sociale bevægelser, finder jeg det utrolig vigtigt, at der foretages denne type af kvalitative undersøgelser af enkelte bevægelser og enkelte aktioner. De to typer af undersøgelser supplerer hinanden på en hensigtsmæssig måde. De kvantitative undersøgelser kan fortælle os noget om forskellige egenskabers udbredelse og fordeling i befolkningen, mens de kvalitative undersøgelser giver os forståelse for den meningssammenhæng, som de forskellige handlinger indgår i. *Ulydige kvinders magt* giver os således en god forståelse for sammenhængen i de arbejdsformer og aktioner, der karakteriserer dele af fredsbevægelsen.

Derimod tror jeg ikke det er rigtigt, når Ann-Dorte Christensen skildrer forskellen mellem de to undersøgelsesmetoder således, at de kvantitative undersøgelser er hypotesetestende, mens de kvalitative undersøgelser er hypoteseudviklende. Dette gælder ikke engang som en overordnet tendens. En kvalitativ undersøgelse som denne analyse af Ravnstruplejren kan opfattes som en »case-study«, der indgår i den stadige efterprøvning af eksisterende teorier og i en stadig videreudvikling af de samme teorier. Det samme gælder for alle kvantitative undersøgelser. Nogle gange og i et vist omfang vil der være tale om hypotesetestning, men som regel vil den væsentligste opgave bestå i at udvide og videreudvikle vores få og ufuldstændige teorier om samfundsmæssige forhold. Gode empiriske undersøgelser udfordrer vores fordomme, om hvordan verden er indrettet, og kan dermed bevirke, at vores teoretiske erkendelse udvides. Men dette gælder både kvantitative og kvalitative undersøgelser.

Lise Tøgeby
Institut for Statskundskab

Michael Clarke and Brian White (eds.), *Understanding Foreign Policy. The Foreign Policy Systems Approach*, Aldershot: Edward Elgar Publishing, 1989, 222 s., £ 25.

Understanding Foreign Policy er en ny, opdateret og udvidet udgave af en bog publiceret af de samme forfattere og med samme titel i 1981. Alle bidragydere er ansat ved engelske provinsuniversiteter eller læreanstalter, og det understreges i udgiverens forord, at bogen er resultatet af en fælles indsats, idet de enkelte afsnit er udarbejdet efter, at de forskellige forfattere har kommenteret og diskuteret hinandens udkast. Formålet med bogen angives som i læseværdig og tilgængelig form

og med udgangspunkt i forestillingen om udenrigspolitik som et handlingssystem («the notion of a foreign policy system in action», jf. pp. vii, 18 og 21) at give en introduktion til studiet af udenrigspolitik. De enkelte kapitler skal identificere elementerne i udenrigspolitik anskuet som et system, bestemme systemet i dets interne og internationale sammenhæng og gennemgå de vigtigste perspektiver på udenrigspolitisk adfærd, som kan udledes af («can be derived from») system-synsvinklen.

I første kapitel forklarer Brian White bogens analytiske tilgang, blandt andet ved at stille dens »mikro«-perspektiv i modsætning til »makro«-perspektivet, der søger forklaringer på det internationale niveau. Det centrale i White's redegørelse er en påstand om, at de forskellige kapitler repræsenterer tilgange til studiet af udenrigspolitik, som alle bruger »the foreign policy system as a framework for research«, og hvert afsnit fremlægger derfor »different sorts of insights into the operation of the system« (p. 22). For nærmere at præsentere det overordnede system-perspektiv på studiet af udenrigspolitik redegør Michael Clarke i kapitel 2 for David Easton's begrebsapparat, som det blev fremlagt i *A Framework for Political Analysis* (1965), med begreberne input, proces, output, omgivelser og »feedback«. Datidens system-teoretikere mente, at alt i statskundskaben kunne anskues som et system og analyseres ved hjælp af disse begreber. Tankegangen blev modtaget med stor begejstring af mange politologiske forskere. (Hos os, der var studerende i slutningen af 1960'erne, kunne system-teoriernes fremtrædende placering i undervisningen manifestere sig i en umiddelbar interesse for David Easton som den store videnskabelige guru – således husker jeg, vi sad i kaffestuen og diskuterede, hvordan »ham Easton« mon egentlig så ud!).

Ifølge Clarke er en af fordelene ved system-approachen, at den tvinger os til at specificere de relevante variabler og se på system-komponenternes funktioner i en større helhed snarere end på institutionernes formelle bemyndigelser. Blandt svaghederne nævnes, at system-analysernes forklaringer ligger på så højt et abstraktionsniveau, at de nærmer sig det værdiløse. Konklusionen er dog, at hvis en given system-analyses forudsætninger præciseres, kan den give »some insight into regularities of behaviour in a certain context« (Clarke's understregning, p. 41), og det selv om udenrigspolitik studeret som et system i sig selv »can tell us nothing directly« (p. 55), idet der kun opstilles en liste af variabler. Som eksempel på en frugtbar anvendelse af system-synsvinklen nævnes Michael Brecher's *The Foreign Policy System of Israel* (1972).

I de følgende afsnit diskuterer henholdsvis David Allen og Christopher Farrands forskellige aspekter af det udenrigspolitiske systems omgivelser. Farrands gennemgår blandt andet begreberne »psykologiske« og »operationelle« omgivelser og argumenterer for deres nytte i empiriske analyser. Af disse to afsnit er Farrands' det bedste, selv om også han kan forfalde til det banale (eksempelvis p. 106: »Foreign policy is not made in a vacuum«). Derefter redegøres for forskellige forklaringstyper afledt af system-synsvinklen: Steve Smith ser på »bureaucratic politics«-teorier, John Vogler på psykologiske teorier, mens Clarke og Smith ser på studier af udenrigspolitikens gennemførelse (»implementation«). Til sidst redegør Michael Smith for sammenligninger af udenrigspolitiske systemer med

hensyn til problemer, processer og udførelse (»performance«). Af disse bidrag bør især fremhæves Steve Smith's gennemgang af »bureaucratic politics approaches« som en nyttig sammenfatning af den debat, som Graham Allison's meget bemærkede *Essence of Decision* (1971) gav anledning til, og Clarke's og Smith's artikel om værdien af at analysere »implementation«-problemer, en analyseform som først gennem de senere år har tiltrukket mange forskere, selv om især »bureaucratic politics« ligner den. – Alt i alt leveres udmærkede og anvendelige oversigter over forskellige tilgange til studiet af udenrigspolitik.

Men når man har læst de forskellige afsnit i bogen og konkluderer således, melder sig et nærliggende spørgsmål: Hvor er sammenhængen til det i indledningskapitlet fremlagte formål – at præsentere tilgange til studiet af udenrigspolitik baseret på »the foreign policy system as a framework for research«? De forskellige afsnit er ikke søgt integreret i hverken David Easton's eller nogen anden systemteoretikers begrebsapparat, og kun i en meget generel og banal forstand kan det siges, at de præsenterede tilgange er baseret på og afledt af »the notion of a foreign policy system in action«. Når det i forordet direkte fremhæves, at forfatterne har diskuteret hinandens bidrag, afspejler dette sig i hvert fald ikke i, at de enkelte afsnit klart er udført som led i en overordnet system-analyse. System-analysens på flere måder frugtbare bidrag til statskundskabens udvikling skal ikke forklejnes, men det virker anstrengt at betegne de forskellige (på udmærket måde) præsenterede analytiske synsvinkler som eksempler på system-analyser. I hvert fald er dette kun rimeligt, hvis begrebet system opfattes i dets meget brede og ret så banale betydning.

Taget i streng forstand opfylder bogen således ikke det i forordet erklærede formål. Men som en relativt kortfattet samling af oversigter over forskellige analytiske tilgange til studiet af udenrigspolitik er den anvendelig og nyttig.

Erik Beukel

Institut for Erhvervsret og Politologi

Graeme Duncan (ed.), *Democracy and the Capitalist State*, New York: Cambridge University Press, 1989, 323 s., £ 11.95.

Baggrunden for denne bog er den generelt dårlige omtale – såvel i dagspressen som i den akademiske litteratur – som den moderne stat har fået de seneste år. Den ekspanderende og stadig mere komplekse stat er blevet angrebet både fra venstre og højre, og ideologisk set er den for tiden i dårlig form. På denne baggrund søger bogen at identificere de karakteristiske træk i den kapitalistiske stat, at diskutere den fremsatte kritiks rækkevidde og at angive nye veje for analyser af staten.

Bogens titel er valgt med omhu. Det er statens kapitalistiske, snarere end dens demokratiske karakter, der sættes i centrum. Som Duncan fremhæver i sin indledning, kom det politiske demokrati i den historiske udvikling efter den kapitali-